

Posudek diplomové práce Miluše Míčkové Učivo o významu slov na 1. stupni ZŠ

Sémantické hledisko ve vyučování českému jazyku nabývá na významu zejména v současné době, kdy je ve vyučování zdůrazněn komunikativní princip. Cílem diplomové práce Miluše Míčkové je zjistit, jak je v současných učebnicích českého jazyka na 1. stupni ZŠ lexikální učivo koncipováno.

Diplomantka vychází z analýzy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Správně zdůrazňuje, že i když se učivo o významu slov primárně probírá v rámci jazykové složky předmětu český jazyk a literatura, je třeba lexikálně-sémantické hledisko uplatňovat také v rámci slohové a komunikační výchovy, tj. zaměřit pozornost žáků na vhodnou volbu výrazů v ústních i písemných projevech. Jedním z hlavních zdrojů rozšiřování slovní zásoby je četba, proto práce s významy slov je nezbytná i v hodinách literární výchovy.

V teoretické části diplomové práce autorka velmi správně vymezuje základní pojmy vztahující se k učivu o významu slov. Zde prokázala velmi dobrou schopnost práce s prameny. Významu slov a slovní zásobě věnuje autorka pozornost také z hlediska didaktického. Za velmi důležitý považuje výcvik žáků „jak v poznávání významů, tak v náležitém spojování slov“, uplatňování logicko-myšlenkového postupu komparace, tj. všímání si shod a rozdílů ve významu a spojitelnosti slov významově blízkých, částečně či úplně synonymních, a také slov, u kterých často dochází ke kontaminaci (*zajímat se o něco, zabývat se něčím*). Autorka zmiňuje výzkumy zaměřené na znalost slova, avšak neznalost jeho přesného významu. Z didaktické literatury autorka čerpá také jednotlivé doporučované postupy při výuce učiva o významu slov. Zabývá se vysvětlováním slov protikladných a souznačných, významově nadřazených, podřazených a souřadných, chápáním spisovnosti, nespisovnosti a slov citově zbarvených, slov mnohovýznamových, příbuzných a chápáním frazeologických obrátů. Vzhledem k tomu, že literatura, z níž autorka čerpala, patří dobou vzniku do 80. let 20. století a týká se výuky v 2.-4. ročníku 1. stupně ZŠ, bylo by bývalo ještě vhodně zařadit vymezení homonym a jejich vysvětlení na základě komparace se slovy polysémnými, tedy pojem probíraný v 5. ročníku ZŠ.

Diplomantka podrobila důkladné analýze učebnice českého jazyka pro 2. – 5. ročník ZŠ 4 různých nakladatelství: Nová škola, SPN, Alter a Prodos. Je třeba ocenit, že provedená analýza byla velmi náročná. Autorka porovnává, jakým způsobem jsou žákům jednotlivé pojmy představeny a jaké typy cvičení se v tematickém celku Učivo o významu slov vyskytují. Dokládá i obrazový materiál, kterým jsou výkladové či cvičební texty doplněny. Dochází ke zjištění, že např. pojem homonymum se ve sledovaných řadách učebnic s výjimkou učebnic nakladatelství Prodos nevyskytuje, ačkoli jeho znalost je zahrnuta v RVP ZV v očekávaných výstupech pro 2. období. Ze zjištění, jak moc se řady analyzovaných učebnic navzájem liší rozvržením učiva do jednotlivých ročníků, způsobem prezentace učiva, jednotlivými typy cvičení, grafickým zpracováním, rozsahem jednotlivých kapitol, vyplývá, jak moc záleží na výběru učebnice a že před jejím nákupem by škola měla mít k dispozici srovnání podobného typu, jaké autorka provedla v jedné z oblastí jazykového vyučování.

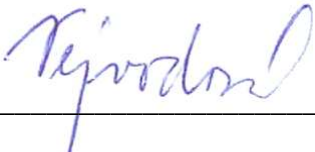
Součástí diplomové práce je také výzkum, jehož hlavním cílem bylo zjištění úrovně znalostí žáků 1. stupně ZŠ v oblasti učiva o významu slov. Na konci školního roku 2011/2012 zadala diplomantka test žákům 5. ročníků, a to na třech základních školách ve Strakonících. Výzkumný test považuji za didakticky výborně zpracovaný. Střídají se úkoly různého typu, grafické zpracování přispívá k motivaci žáků. Autorka projevila při zpracování výsledků výzkumu značnou míru preciznosti a pečlivosti, výsledky jsou přehledně doloženy v tabulkách. Potvrdilo se očekávání, že zatímco obecná znalost pojmů a dovednost jejich užívání je poměrně dobrá, velice slabé jsou znalosti z oblasti frazeologie.

Oceňuji pracovní listy, které autorka sama vytvořila a v nichž se zaměřila na jevy, které se ve výzkumu ukázaly jako problematické. Výborný je např. úkol vycházející z obrazu motýla, na jehož levém křídle jsou začátky přísloví a na křídle pravém jejich konce. Správné dvojice má žák vybarvit stejnou barvou. Úkol je vhodným východiskem pro další aktivity žáků zaměřené na znalost přísloví či na jiné typy frazeologie.

Diplomovou práci Miluše Míčkové považuji za velmi zdařilou po stránce obsahové i formální. Doporučuji ji k obhajobě.

Navržená klasifikace: výborně

Plzeň 22. 5. 2013

PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.,
vedoucí diplomové práce